

3077

2010

ԵՐԱՆԵԼԻՈՅՆ

ՅՈՎՀ. ՈՍԿԵԲԵՐԱՆԻ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԳՈՂԵԱՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԵՊՈՍԻ

ՅԱՌ ԵՐԱՅԵՅԻՍ ԹՈՒՂԹՆ ՊԱԻՂՈՍԻ

ՃԱՌ ԼԳ.

Ի ԲԱՆՆ ՈՐ ԸՍԻ

ՈՒՆԿՆԴԻՐ ԼԵՐՈՒՔ ԸՌԱՋՆՈՐԴԵՑ ՁԵՐՈՑ ԵՒ ՀՊԱՏԱԿ
ԿԱՅԷՔ ՆՈՑԱ. ԱՅԼՈՎՔՆ ՀԱՆԴԵՐՁ. ԺԳ. 17.

2001

Ի ՎԻԷՆՆԱ

Ի ՎԱՆՍ ՊԱՇՏՊԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

1855. ՌՅԴ:

11328

117
39

27
2-85
Անկողին լերուք առաջնորդաց ձերոց եւ հարստակ կացէր
նոցա. զի նորա տքնին վասն ոգւոց ձերոց՝ որպէս թէ համարս
տալոց իցեն ընդ ձեր. զի ինդութեամբ արտայեն զայն եւ մի
յոգւոց հանելով. զի այն ոչ յոգուտ ձեր է:

Չար չար է ամենայն ուրեք լինել առանց առա-
ջնորդի եւ առանց իշխանի եւ պատճառք բազմապատիկ
աղետից եւ սկիզբն աղմկի եւ շփոթութեան: Բայց
այնչափ ինչ մնասակարագոյն այն մանաւանդ յեկեղե-
ցւոջ իցէ, որչափ առաւել մեծ եւ բարձրական սորա
իշխանութիւնն իցէ: Վանդի զոր օրինակ յորժամ ի դա-
սուէ դուսանացն զգլխաւորն ոք ի բաց բառնայցէ, ոչ
մի ինչ միաբանութիւն նուագաց այնուհետեւ եւ ոչ
կարգ ինչ ի դասու անդ նշմարիցէ, եւ յորժամ ի բաց
ոք զդօրավարն ի դնդէ զօրացն տանիցի, չլինիցի այնու-
հետեւ յարդարեալ ճակատն, եւ յորժամ զնաւապետ
նաւուն ի բաց առնուցուս, միսրճիցես զնաւն. ըստ նմին
նոյնպէս յորժամ ի բաց բառնայցես զհովիւն ի հօտէ, դա-
մենայն վեր ի վայր հարեալ եղծանիցես: Չար է եւ ա-
ռանց առաջնորդին լինել եւ առանց իշխանաց, եւ
սկիզբն եւ պատճառք կործանելոյ: Բայց ոչ եթէ նուա-
զագոյն ինչ չար քան զայն իցէ՝ անհնազանդութիւն այ-
նոցիկ, որ ընդ նոցա իշխանութեամբն կայցեն, քանզի
նոյն եւ մի ինչ չարիք գան միւսանգամ զհետ, այնու զի
ժողովուրդ որ առաջնորդի եւ իշխանի հնազանդ չլինիցի,
ընկեր է այնմ ժողովրդեան, որոյ չգուցէ բնաւ իշխան կամ
առաջնորդ, եւ թերեւս եւ վատթարագոյն եւս իցէ
քան զայն: Վանդի անդ յորժամ կարգ ինչ չպահիցի,
զոյ մուտ ներելոյ թողութեան, բայց ոչ նոյնպիսի ինչ
իցէ եւ աստէն, քանզի աստ եւ վրէժս եւս լուծանիցեն:
Եւ թերեւս ասիցէ ոք ի ձէնջ եթէ մեւս եւս երրորդ

չարիք այն են, յորժամ չար առաջնորդն իցէ: Չայդ եւ
 ես իսկ գիտեմ, չէ դոյզն ինչ չար եւ այն, այլ չար եւս է
 քան զառանց առաջնորդին լինել եւ առանց իշխանի:
 Վանդի լաւ է գնալ առանց առաջնորդի, եւ ոչ առա-
 ջնորդել յառաջնորդէ չարէ: Չի որ առանց առաջնոր-
 դին իցէ, բազում անդամ հասանէ ի փրկութիւն եւ
 բազում անդամ ի վտանգ անկանի, իսկ որ յառաջնոր-
 դէ չարէ վարիցի, այնպիսին ամենեւին իսկ ի վտանգի
 կայցէ քարավէժ դարահոս ի խորխորատ անկանելոյ:
 Ապա թէ այդպէս իցէ, զիմրդ ասիցէ Պաւղոս եթէ
 “Աւնկնդիր լերուք առաջնորդաց ձերոց, եւ հպատակ
 կացէք նոցա”, Արովհետեւ վերագոյն ասացեալ էր թէ
 “Հայեցեալ յեւ զնացից նոցա նմանողք եղերուք
 հաւատոցն”, յայսմ վայրի ասէ թէ հնազանդ լերուք
 առաջնորդաց ձերոց եւ անսացէք նոցա: Իսկ զի՞նչ, ասէ,
 յորժամ չար առաջնորդն իցէ, եւ չկայցեմք նմին հպա-
 տակ: Ա՞ր աղաղաւ կոչիցես գնա չար: Աթէ վասն հաւա-
 տոցն՝ խոյս տուր եւ խորշեսջիր ի նմանէ, ոչ միայն յոր-
 ժամ մարդ ոք լոկ իցէ, այլ եւ հրեշտակ եւս իջեալ
 յերկնից: Ապա թէ չար ասեա վասն բարուցն եւ գնա-
 ցից, զայդ մի ինչ քննեալ որոնեացես: Աւ զայս ոչ ե-
 թէ ես յանձնէ ինչ ասիցեմ, այլ յաստուածեղէն գրոց
 անտի ունիմ, լուր զի՞նչ Վրիստոսն ասաց. “Յաթոռն
 Մովսիսի, ասէ, նստան դպիրքն եւ փարիսեցիք”,¹ Վան-
 ղի բազում ինչ սաստկադոյնս խօսեցեալ էր յառա-
 ջադոյն զնոցանէ, ապա ասէ թէ “Յաթոռն Մովսիսի
 նստան. զամենայն ինչ՝ որ ասիցեն ձեզ առնել՝ արա-
 րէք. բայց ըստ գործոցն նոցա՝ մի առնէք”, Անցեալ ու-
 նին, ասէ, զբարձ աւագութեան, բայց կեան կեանս ան-
 սուրբս: Բայց ոչ եթէ զնացիցն այլ բանիցն նոցա միտ

դիք մանաւանդ : Այսին դնացիցն նոցա չկրիցէ ինչ որ
 արդէս : Աւ ընդէր : Վանդի յայտնի իսկ է այն եւ ծա-
 նօթ ամենեցուն, եւ ոչ ինքն ինչ առաջնորդն, թէպէտ
 եւ բիւր չարեաց պատժապարտ իցէ, չար ինչ երբեք ու-
 սուցանիցէ : Այլ վասն հաւատոցն : Վանդի այնու՝ զի
 չէ այն յայտնի ամենեցուն, ոչինչ զանդիտիցէ ժանտն
 հակառակս ինչ ուսուցանել : Աւ այն եւս, թէ «Մի
 դատիք՝ զի մի դատիցիք»,¹ վասն վարուցն ասացաւ եւ ոչ
 վասն հաւատոց : Օսոյն զայս հաստատուն առնիցէ եւ
 այն զոր սակաւիկ մի յետոյ ասիցէ. «Օհ՝ տեսանեա,
 ասէ, զշիղ յական եղբօր քո, եւ ի քում ական զգե-
 լանդ ոչ նշմարես», : «Օւամենայն ինչ, ասէ, զոր ասի-
 ցեն ձեզ առնել՝ արարէք», : Իսկ առնել՝ ի դործս պատշաճի
 եւ ոչ ի հաւատս : «Բայց ըստ դործոց նոցա մի առ-
 նէք» : Տեսանեա, զի ոչ եթէ զհրամանակարդ վարդա-
 պետութենէ, այլ զվարուցն եւ զգնացից եւ զդործոց
 են բանքն : Բայց Պաւղոս յառաջագոյն կարգէ զսոսա
 եւ ապա ասէ. «Անկնդիր լերուք առաջնորդաց ձերոց, եւ
 հպատակ կացէք նոցա. զի նոքա տքնին վասն ոգւոց
 ձերոց, որպէս թէ համարս տալոց իցեն», : Առնիցեն եւ
 նոքա որ զիշխանութիւն եւ զառաջնորդութիւն վարի-
 ցեն եւ ոչ այնոքիկ միայն որ ընդ իշխանութեամբ կայ-
 ցեն : Օհ զոր օրինակ իշխանաւորացն՝ պարտ եւ պատ-
 շաճ է անսալ եւ հնազանդ լինել, ըստ նմին օրինակի
 եւ իշխանացն եւ առաջնորդաց արթունս զուարթունս
 եւ ցածունս արժան է լինել : Աւ զի՞նչ ասես. միթէ
 արթուն ինչ միայն պարտ իցէ կալ առաջնորդին : Հա-
 նապաղ վտանդ սպասէ զգլխով նորա, դնէ նա զանձն
 ընդ պատժովք մեղաց քոց, եւ անհնարին երկեղի հա-
 սանէ նմա ժոյժ ունել վասն քո, եւ դու ծոյլ եւ վատ

ես եւ չկամիս անապալ եւ հնազանդ լինել : Ամին իրի
 ածէ վաղվադակի ի վերայ եւ ասէ եթէ «Օհ խնդու-
 թեամբ արասցեն զայն՝ եւ մի յողոց հանելով . զի այն
 ոչ յողուտ ձեր է» : Տեսանեա, զի առաջնորդ ոք կամ
 իշխան յորժամ թշնամանիցի՝ չեն ինչ պէտք առնու-
 նմա վրէժս, այլ մեծ իմն այն վրէժ է՝ հեծելն եւ յո-
 դոց հանել : Աւ կարի իսկ նմանադոյնս : Քանզի եւ
 այր բժիշկ յորժամ թշնամանս ինչ ի խօթացելոյն ընդ-
 ունիցի, չխնդրիցէ ինչ վրէժս, այլ փղձկիցի եւ յո-
 դոց հանիցէ : Ապա եթէ առաջնորդն յողոց ոչ հանի-
 ցէ, յայնժամ վրէժխնդիր լինիցի Աստուած : Օհ եթէ
 ի վերայ մերոց մեղացս լացեալ ի հաշտութիւն ածի-
 ցեմք զԱստուած, ապա յորժամ ի վերայ այլոց ժպրը-
 հութեան եւ թշնամանաց լայցեմք, ոչ ապաքէն դիւ-
 րագոյն ածիցեմք զնա ի հաշտութիւն : Տես, զիարդ
 չտայ թոյլ թշնամանել զառաջնորդն : Տեսանեա, քա-
 նիօն ճարտարութիւն է : Պարտ եւ պատշաճ է լալ եւ
 յողոց հանել այնմ՝ որ քամահիցի, առ ոտն կոխիցի
 եւ ընկեցիկ լինիցի : Մի այնպէս ինչ կարծիցես եթէ
 չխնդրիցէ ինչ ի քէն վրէժս Աստուած, քանզի չար
 քան զամենայն վրէժս այն իսկ է՝ յողոցն հանել, այ-
 նու զի յորժամ ոչինչ շահ օգտի յաշխարհելոյն լինիցի,
 կարդայ նա այնուհետեւ առ Տէր : Աւ զոր օրինակ յոր-
 ժամ մանուկ ոք չանայցէ հրամանատուին, կոչի մեւս
 ոմն մօտ որ առաւել սաստկագոյնս ընդ նմա գնայցէ,
 զնոյն եւ աստ է տեսանել : Բարէ, քանիօն վտանդ է :
 Օհնչ ասես ընդ հէքսն եւ ընդ թշուառականսն այնու-
 սիկ որ յայնպիսի ինչ անհնարին անդունդս տանջանաց
 զանձինս արկանիցեն : Բնդ ամենեցուն որ ընդ իշխանու-
 թեամբ քով իցեն, ընդ կանանց եւ ընդ արանց եւ ընդ
 մանկտուոյ դատ տայցես . ընդ այսպիսի ինչ հրով եղիլ

դու զգլուխ քո: Օտարմանամ եթէ զեարդ հնար իցէ
 փրկել միում ումէք յառաջնորդաց, մինչ յետ սպառ-
 նալեացն այնոցիկ եւ հեղգութեանն զոր այժմս է նշմա-
 րել, տեսանեմ տակաւին զոմանս որ դիմեալ ընթանան
 եւ արկանեն զանձինս ընդ առաջնորդութեանն աղետիւք
 եւ դժնդակութեամբք: Օ, եթէ եւ նոքին իսկ, որ
 ի հարկէ իմն յայն ածիցին, չունիցին ինչ պատասխանա-
 տուութիւն կամ ներումն թողութեան՝ եթէ չարաչար
 պաշտամամբն վարիցին եւ անփոյթ առնիցեն. զոր օրի-
 նակ Ահարոն՝ թէպէտ եւ ի հարկէ իմն յայն եկն, սա-
 կայն եւ այնպէս վտանգ հասանէր նմա, եւ Մովսէս նոյն-
 պէս ի վտանգի կայր, թէպէտ եւ բազում անգամ հրա-
 ժարեաց եւ չառ յանձն զառաջնորդութիւնն, եւ Սա-
 ւուղ, որում յետ միանգամ հրաժարելոյն՝ այլ իմն
 ազգ իշխանութեան լինէր յանձն, ի վտանգ անկանէր,
 այնու զի չարաչար իշխանութեամբն վարէր. ապա, «հ»,
 քանի՞օն յաճախադոյն վտանգ հասանիցէ այնոցիկ, որ
 զառաջնորդութեան պատուոյ զհետ պնդիցին եւ ինքնա-
 կամ զանձինս ի ներքս խառնիցեն: Ար այսպիսի ինչ ոք
 իցէ, առաւել եւս առանց ներելոյ թողութեան դտա-
 նիցի: Արկնչել արժան է եւ դողալ եւ վասն մտացն
 խղճի եւ վասն պաշտամանն ծանրութեան: Չէ ի դէպ
 եւ պատշաճ յետս կալ եւ հրաժարել այնմ՝ որ յառա-
 գութիւն կոչիցի, եւ ոչ այնմ՝ որ ոչն կոչիցի, զանձն ի
 ներքս խառնել: Աս աւանիկ զմտաւ ածեալ զմեծու-
 թիւն աւագութեանն ի դէպ է խոյս տալ եւ փախչել:
 Ասարձեալ եւ այնոցիկ՝ որ ըմբռնեալ յայն դտանիցին,
 պարտ եւ պատշաճ է զգուշադոյնս եւ երկիւղածս լինել:
 Բայց չէ ինչ ի դէպ դործել խառնիխուռն եւ առանց
 խորհրդոյ, այլ զամենայն օրինօք եւ կարգաւ արժան
 է առնել: Մինչ չեւ ամբարձեալ քո յառաջնորդու-

Թիւն, ի բաց կաց եւ փախիր՝ հաւանեցուցեալ զանձն
 Թէ չես արժանի առնուլ զայնպիսի պատիւ : Ապա Թէ
 յայն ըմբռնիցիս, զգոյշ լեր եւ ամենայն ուրեք ցոյց
 ցածուԹիւն եւ համեստութիւն : «Աղօթս արարէք, ա-
 սէ, վասն մեր. զի հաստատեալ գիտեմք՝ եթէ բարւոյք
 միտս ունիմք. յամենայնի կամիմք բարւոյք զնացս ցու-
 ցանել» :

Տեսանես, զխորդ տայ պատասխանի եւ արդար
 զանձն կացուցանէ, յորժամ զրիցէ առ նոսա իբրեւ առ
 խրտուցեալս եւ որ օրինազանց իմն զնա համարէին եւ
 զանուն անդամ նորա լսել չառնուին յանձն : Աւ քանզի
 զոր պահանջէրն յատելեաց իւրոց, այնպիսի ինչ էր, զոր
 ի սիրելեացն ոք մանաւանդ մարԹիցէ խնդրել, նմին իրի
 ածէ եւ զայն ի մէջ եւ ասէ Թէ «Հաստատեալ գի-
 տեմք՝ եթէ բարւոյք միտս ունիմք» : Իբրեւ այն Թէ ասիցէ
 եթէ մի ինչ ամբաստանութիւնս մատուցանիցէք ինձ,
 քանզի չստգտանէ ինչ զմեզ խիղճ մտաց մերոց, եւ նենդ
 ինչ ի մէջ առ ձեզ չգիտեմք գործեալ : Օ՛ի հաստա-
 տեալ գիտեմք, ասէ, եթէ բարւոյք միտս ունիմք. յամե-
 նայնի կամիմք բարւոյք զնացս ցուցանել, ոչ միայն ի մէջ
 հեԹանոսաց, այլ եւ ի ձերում միջի : Վանզի ոչ մի
 ինչ ըստ կապեղանոցացն օրինի արարաք եւ ոչ մի ինչ
 կեղծեօք եւ խաբէութեամբ : Վանզի հաւանութեան է
 եթէ զայսպիսի ինչ իրաց լեալ իցեն ամբաստանու-
 Թիւնքն : Աւ զի սուտ բամբասեցաւ, լուր Յակովբայ, որ
 ասէ. «Վրազէկ եղեն վասն քո՝ Թէ ապստամբութիւն
 ուսուցանես»¹ : Օ՛այս, ասէ, զրեմ՝ ոչ եթէ իբրեւ այր
 Թշնամի եւ իբրեւ զհակառակորդ, այլ իբրեւ այր բա-
 րեկամ, եւ զնոյն յայտ արարեալ ցուցանէ այնուիկ
 զոր յետոյն ի վերայ ածիցէ, Թէ «Աւ առաւել աղա-

չեմ՝ զի զայն առնիցէք, զի վաղազոյն պատասպարեցայց
 ձեզ,, : Այսպէսն աղաչել՝ այնմ իսկ ի դէպ էր, որ
 սասաիկն սիրէր զնոսա, եւ այն ոչ եթէ վարկպարազն
 ինչ, այլ ամենայն մտադիւրութեամբ եւ փութով, զի
 վաղազոյն, ասէ, եկից առ ձեզ : Այս այնորիկ է, որ
 չգիտիցէ ինչ զանձին, փութալ զի վաղազոյն եր-
 թիցէ առ նոսա, եւ աղաչել եւս առնել աղօթս վասն
 իւր : Ամին իրի յետ խնդրելոյ զառաջինն զաղօթս նոցա,
 ապա հայցէ վասն նոցա զամենայն բարութիւնս ի
 Տեառնէ : «Աւ Աստուած, ասէ, խաղաղութեան,, :
 Օչայս վասն նոցա գթտելոյն ասէ : Օի եթէ Աստուած՝
 Աստուած խաղաղութեան իցէ, ապա չէ արժան գթտել
 ձեզ ընդ մեզ : «Ար եհան յերկրէ զհովիւն հօտից,, :
 Այս վասն յարութեան ասացաւ : «Օմեծն,, մեւս եւս
 յաւելուած ի վերայ : Աստի եւ անդր մինչեւ ի կատա-
 րած աղօթիցն զբան յարութեանն հաստատուն առնէ :
 «Արեամբ յաւիտենական ուխտին զՏէր մեր Յիսուս,
 հաստատեցէ զձեզ յամենայն դործս բարութեան՝ առ-
 նել զկամս նորա եւ արասցէ ի ձեզ զհաճոյսն առաջի
 իւր,, : Վարձեալ միւսանդամ մեծ իմն վկայութիւն
 դնէր նոցա : Վանզի հաստատեալ այն է, ոյր լեալ իցէ
 սկիզբն, եւ ապա հասեալ ի կատարումն : Աւ աղօթս
 վասն նոցա առնէ, զոր նոյն եւ եթ՝ որ սիրէն առնիցէ :
 Միտ դիր եւ այնմ, զի յայլ թուղթս իւր անդէն ի
 սկզբանն կարդէ զխնդրուածս աղօթից, իսկ աստ ի վախ-
 ճան թղթոյն : «Աւ արասցէ ի ձեզ զհաճոյսն առաջի
 իւր՝ ի ձեռն Յիսուսի Վրիստոսի . որում փառք յաւի-
 տեանս . ամէն : Աղաչեմ զձեզ եղբարք, անսալ բանիս
 միսթարութեան . քանզի սակաւութիւն զրեցի առ ձեզ,, :
 Տես, զոր ոչն ումեք զրեալ էր, զայն զրէ առ նոսա :
 Վանզի սակաւութիւն, ասէ, զրեցի առ ձեզ, այսինքն է՝

չլինիմ ձեզ տաղտուկ երկայնաձիգ բանիւք: Ինձ այս պէս թուի եթէ չէր նոցա այնչափ թշնամեցեալ ընդ Տիմոթեայ: Այսին պէնորիկ զնա իսկ կարգէր նոցա առաջնորդ: «Աւ ճանաչէք զեղբայրն մեր զՏիմոթէոս, զարձակեալն առ ձեզ, ընդ որում, եթէ վաղագոյն գայցէ՝ տեսից զձեզ», : «Օ, արձակեալն», , ասէ: Աւ ուստի՞ իսկ արձակիցի: Թուի ինձ եթէ արկեալ էր նորա ի բանտ: Աւ եթէ այսպէս չիցէ, ապա արձակեալ զնա ասէ յԱթենացւոց քաղաքէ: Վանդի այսպէս կայ եւ ի Վործս անդ առաքելոց: «Ողջոյն տաջիք ամենայն առաջնորդաց ձերոց, եւ ամենայն սրբոց: Ողջոյն տան ձեզ՝ որ ի կողմանս Խաւիւրացւոց են: Շնորհք ընդ ամենեւին ձեզ ամէն», : Միտ դիր, զիարդ յայտ արարեալ ցուցանէ եթէ առաքինութիւն ոչ Աստուծով ամենեւին եւ ոչ մեւք եւ եթէ կարող է կալ յակաստանի: Վանդի յորժամ ասիցէ թէ Հաստատեացէ զձեզ յամենայն գործս բարութեան, այլովքն հանդերձ, զայն իմն յայտ առնէ, իբրեւ այն թէ ասիցէ, է է ձեր առաքինութիւն, բայց պիտոյ է եւ կատարումն: Այլ յորժամ ասիցէ թէ Բանիւք եւ գործովք բարութեան, յայտ իմն առնէ եւ թէ եւ վարք ուղիղք եւ հրամանակարգ վարդապետութիւնք պիտոյ են: Աւ կարի նմանագոյնս յաւելու եւ զայս եթէ «Աւ արասցէ ի ձեզ զհաճոյսն առաջի իւր», : Առաջի իւր, ասէ, քանզի մեծ իմն այն առաքինութիւն է՝ առնել զհաճոյսն առաջի Աստուծոյ, զոր օրինակ եւ մարդարէն ասիցէ, «Վստ սրբութեան ձեռաց իմոց առաջի աչաց իւրոց»,¹: Յետ այսչափ ինչ գրելոյ, չափ ինչ եւ սակաւ կոչէ զայն, առ համեմատութեամբ այնոցիկ, զոր յետոյն ասելոց էր. զոր օրինակ եւ այլուր ասէ «Արպէս յառաջագոյն գրեցի, ասէ, առ ձեզ սակաւութեւն» :

առ ի կարող լինելոյ ընթեռնուլ եւ ի միտ առնուլ՝ զեմաստութիւնն իմ ի խորհրդեանն Վրիստոսի,¹ : Միտ դիր իմաստութեան նորա : Չասէ եթէ աղաչեմ զձեզ անապ բանիս խրատու, այլ բանիս մխիթարութեան, այն իսկ է՝ բանիս քաղցրութեան եւ թելադրութեան : Չկարէ որ, ասէ, տաղտկալ առ երկայնաձիգ լինելոյ ճառիցս : Եւ այս զե՞նչ իցէ : Միթէ վասն այնորիկ ինչ զայս ասիցէ՝ զի ի բաց զնոսա թօթափիցէ : Եւ ոչ երբեք : Եւ չկամի զայն յայտ յանդիման ցուցանել եւ ասել եթէ սակաւահաւատք էք : Վանզի որ այսպիսի ինչ որք իցեն, սեփական իմն է նոցա չհանդուրժել երկայնաձիգ ճառից : “Ճանաչէք զեղբայրն մեր զՏիմոթէոս, զարձակեալն առ ձեզ, ընդ որում, եթէ վաղագոյն դայցէ՝ տեսից զձեզ,” : Սոյն այս շատ իսկ էր եւ բաւական առ հաւանեցուցանելոյ զնոսա զի ի քաղցրութիւն եկեացեն, այնու զի կազմ եւ պատրաստական ցուցանէր զանձն գնալ առ նոսա հանդերձ աշակերտաւն : “Ողջոյն տաջիք ամենայն առաջնորդաց ձերոց, եւ ամենայն սրբոց,” : Տեսանես, զիարդ շուք եղեալ մեծարէ զնոսա, յորժամ փոխանակ նոցա գրիցէ առ նոսա : “Ողջոյն տան ձեզ՝ որ ի կողմանս Խտալիացւոց են : Եւ նորհք ընդ ամենեւին ձեզ, ամէն,” : Ար ինչ հասարակ է ամենեցուն, զայն յետուստ ի կատարածին կարգէ : Եւ շնորհքն ընդ մեզ զիարդ կարիցեն լինել, բայց յորժամ չկոխիցեմք զերախտիան առ ոտն, եւ անփոյթ զաստուածեղէն տրոցն չառնիցեմք : Եւ ո՞ր այն շնորհքն իցեն : Թողութիւն մեզաց եւ սրբութիւն, քանզի այս իսկ է, որ ընդ մեզն կայցէ : Եւ ո՞ր այն որք իցէ որ ապախտ զշնորհսն առնիցէ եւ կարիցէ պահել զայն եւ ոչ մանաւանդ կորուսանիցէ : Վիցուք զրեացուք եթէ թողութիւն արար մե-

դայ քոց Աստուած : Օ, խա՛րդ կամ ո՛րպէս կայցեն մնայ-
ցեն ընդ քեզ շնորհքն, այսինքն՝ հաճոյքն եւ կամ
գործք ազդեցութեանց Հոգւոյն սրբոյ, եթէ ոչ դու
դայն բարեացն գործովք զքեւ ածիցես : Պատճառք եւ
սկիզբն ամենայն բարութեանց այն իսկ է, յորժամ
կայցէ եւ մնայցէ ի մեզ հանապազ շնորհք Հոգւոյն :
Վանդի սոյն առաջնորդեսցէ մեզ առ ամենայն ինչ, որ-
պէս եւ յորժամ հեռացեալ մեկնիցի ի մէնջ ի կորուստ
մատնիցէ զմեզ եւ յամենայն բարութեանց վրիպեցու-
ցանիցէ :

Ապա մի այսուհետեւ ի բաց մերժեսցուք զնա-
քանդի ընդ մերով իշխանութեամբ է եւ կալն եւ մնալ
նորա ընդ մեզ եւ ի բացն մեկնել : Մնասցէ իսկ ընդ
մեզ, եթէ զերկնաւորացն ածիցեմք զմտաւ, ապա թէ
ընդ աշխարհի ինչ իրս թարթափիցիմք՝ ի բաց գնայցէ
ի մէնջ : «Օ, որ աշխարհս, ասէ, ոչ կարէ ընդունել, զի
ոչ տեսանէ զնա՝ եւ ոչ ճանաչէ զնա,¹ : Աշխարհ՝ զչարն
եւ զանառակ կեանս անուանեալ կոչէ : Տեսանեա, զխա՛րդ
չկարէ ընդունել զՀոգին սուրբ ոգի աշխարհական :
Ապա բազմապատիկ իմն փոյթ պարտ է մեզ յանձին
ունել, զի ընդ մեզ իցեն շնորհքն այն եւ կազմեալ
յարդարեացն զիրս մեր ամենայն եւ ի զգուշութեան
եւ խաղաղութեան զնոսա կացուցանիցեն : Օ, որ օրինակ
չէ մարթ չէ հնար արդելեալ կալ կամ ընկղմել նա-
ւու՝ որ յաջող եւ ի հաստատուն հողմոյ փարիցի, այլ
նա աւանիկ յետ այսրէն դարձ առնելոյ՝ յաճախա-
գոյն փառք հասանիցեն եւ նաւափարացն եւ ճանա-
պարհորդաց, յորժամ նոցա դիւր իմն առնիցէ
յաշխատութենէ, զթելահան ի ձեռս առնելոյ եւ զսոսա
յամենայն իսկ եւ ի բնաւ երկեղէ ազատ կացուցանի-

ցէ եւ ի հեշտական տեսիլ իւրոյ ճեմիցն տացէ նո-
ցա վայելել: Աստ նմին օրինակի եւ ոգի՝ որոյ վառեալ
աստուածեղէն Հոգւոմն իցէ, ազատ եւ ի վեր իցէ յամե-
նայն իսկ եւ ի բնաւ ալեաց եւ զքօսանաց աստի կենացս
եւ քան զայն նաւ առաւել սաստկութեամբ հատեալ
անցանիցէ զճանապարհ երկնից, այնու՝ զի ոչ եթէ ի
հոգւոյ վարիցի, այլ առաջաստք իցեն նորա սուրբք եւ
լցեալք ի Մխիթարիչն հոգւոյ, եւ զամենայն որ ինչ
մեղի ինչ իցէ եւ բաժանեալ, մերժեալ ի բաց հանիցէ
ի մերոյ մտաց: Վանզի զոր օրինակ հոգւո՝ յորժամ
ընդ առաջաստ թոյլ շնչիցէ՝ չվճարիցէ ինչ, ըստ նմին
նոյնպէս եւ Հոգին սուրբ չունի ժոյժ կալ մնալ ի
հոգւոջ՝ որ մեղին իցէ: Պարզելոյ եւ բազում ինչ
բռնութեան պէտք են: Աւարդ ի դէպ իսկ է եթէ
վառեալ եւ բորբոքեալ իցեն ոգիք մեր, եւ գործք
մեր ընդ բնաւ տարածեալք եւ ձգեալք: Օր օրի-
նակ յորժամ յաղօթս կայցեմք, յայնժամ աւելագոյն
իմն արժան է պարզել եւ ամբառնալ զմիտս յերկինս
ոչ եթէ պարանօք ինչ, այլ մեծաւ եւ սաստիկ ցան-
կութեամբ: Վարձեալ յորժամ ողորմութիւնս հասա-
նիցէ առնել, պարտ եւ պատշաճ է պարզել զմիտս,
զուցէ թէ առանին ինչ խնամք, եւ զութ ուստերացն
եւ դատերաց եւ հոգ կնոջն եւ երկեւղ աղքատութեան
ի ներքս խառնեալ քակիցեն եւ թուլացուցանիցեն զա-
ռազաստն: Վանզի եթէ յուսով հանդերձելոցն՝ բա-
ւոք զայն ամենայն ուստեք պարզիցեմք, քաջ իսկ զգործ
աղղեցութեանց Հոգւոյն ընդունիցի եւ չմտանիցէ ինչ
ընդ նա ի ճնչենադունիցս եւ ի չմնալեաց, ապա թէ մտա-
նիցէ եւս ինչ սոյնպիսի, նմա ինչ ոչ մեղանչիցէ, այլ
իսկ եւ իսկ բազում հաստատութեամբ եւ պնդու-
թեամբ մերժիցի եւ թօթափեալ ի բաց անկանիցի:

Վսին իրի կարի կարեւոր է մեզ զմիտան պարզել, քան զի եւ մեզ եւս ընդ մեծատարած եւ ընդ լայնանիստ ծով կայ նաւել, որ լին է անհեղեղ յուշկապարիկ դազանացն եւ խթոց յաճախութեամբ, ուր բազում ծուփք եւ յոյզք ընդ առաջ ելանիցեն մեզ եւ պայծառագոյն օդոյն յստակութիւն յանկարծ ի բռնագոյն մրրիկս շրջիցի: Ապա եթէ դիւրագոյն ուրեմն կամիցիմք նաւել եւ առանց կասկածանաց, պարտ եւ պատշաճ է զառագաստն, այն իսկ է՝ զոգւոցն մերոց զազատ կամս պարզել եւ տարածել: Եւ սոյն շատ իսկ լինիցի մեզ եւ բաւական: Վանդի եւ Աբրահամ՝ յորժամ յԱստուած անդր զամենայն զիւր ցանկութիւնսն ամբարձ եւ նուիրեաց նմա զկամս իւր ամենեւին, ի՞նչ իւրիք դտաւ այնուհետեւ կարօտեալ: Ապաքէն եւ ոչինչ իւրիք, այլ “Հաւատաց Աստուծոյ եւ համարեցաւ նմա յարգարութիւն,”¹: Իսկ հաւատքն զստոյգ եւ զանկեղծաւոր կամաց յայտ առնեն: Մատոյց նա զորդին իւր, եւ թէպէտ եւ չեղեն զնա, սակայն առ վարձս իրրեւ այն թէ արդեամբք իսկ զենեալ էր. թէպէտ եւ չել արդեամբք ի դլուխ գործն, սակայն եւ այնպէս տուան վարձք: Զինչ իցեն այսուհետեւ առագաստք մեր եւ նոր եւ առանց հնութեան: Վանդի որ ինչ հնացեալ եւ վատթարեալ իցէ, այն մերձ ի կորնչել է: Մի իցեն հերձ եւ պատառատուն, զի զգործս ազդեցութեանց Հոգւոյն ի ներքս կարիցեն ամփոփել: “Ե նչաւոր մարդ, ասէ, ոչ ընդունի զՀոգւոյն,”²: Վանդի զոր օրինակ ուստայնք սարդից զհոգւմ չկարեն ի ներքս ընդունել, ըստ նմին օրինակի եւ ոգի որ զաստէն իրօքս դայցէ եւ այր որ շնչաւոր լոկ իցէ՝ չմարթի ընդունել զշնորհս Հոգւոյն: Վանդի չեն ինչ ընդհատ յոստայնից անտի խորհուրդքն

1 Ծնն. Ժե. 6:

2 Ա. Կոր. Բ. 14:

մեր, որոց առաջօք ինչ եւեթ է զօդ միաբանութեան
 եւ մերկ եւ թափուր են ամենեւին յամենայն զօրու-
 թենէ։ Բայց ոչ այդպէս ինչ լինիցին խորհուրդքն մեր
 եթէ արթունք եւ զուարթունք իցեմք, այլ զամենայն
 որ ինչ ի ներքս անկանիցի՝ ընդունիցին եւ քան զամե-
 նայն ինչ վերագոյն եւ բարձրագոյն եւ քան զընառ-
 աղէտս եւ տառապանս հզօրագոյն գտանիցին։ Վանդի
 այր՝ որ հոգեւոր իցէ, թէպէտ եւ անբաւ եւ անհնարին
 աղէտք եւ նեղութիւնք ի վերայ հասանիցեն, չմատնիցի
 ինչ բնաւ ի նոցանէ ի պարտութիւն։ Աւ զի՞նչ ասեմ։
 Թէպէտ եւ կուտիցին ի վերայ նորա ամենայն աղքա-
 տութիւնք, թէ ախտք չալք, թէ զըկանք, թէ անէծք
 եւ կատականք, թէ ցաւք եւ վէրք եւ համօրէն աղգք
 վշտաց եւ ծանականաց եւ թշնամանաց եւ արհամար-
 հանաց, սակայն եւ այնպէս՝ իբրեւ այն թէ արտաքոյ
 ուրեք քան զաշխարհս իցէ կամ թէ ազատ ամենեւին
 յամենայն զգայութենէ մարմնոյ գտանիցի, այնպէս ծի-
 ծաղեսցի զամենեքումք։ Աւ զի չեն ըստ աւելեաց ինչ
 ասացեալ բանքս, զբազումս իսկ գիտեմ եւ այժմ զայն-
 պիսիս, որպիսիք շատք ի նոցանէ իցեն, որ յանապատս
 զանձինս որոշեցին։ Բայց ասիցես թերեւս թէ ընդ այն
 չեն ինչ զարմանք։ Այլ ես ասեմ քեզ եթէ են նոյն-
 պիսիք ոմանք եւ յայնս, որ ի քաղաքամիջի բնակիցեն,
 զորոց դու զմտաւ անդամ չածիցես։ Այլ եթէ կամք
 իցեն քեզ, կարող եւ ձեռնհաս եմ ցուցանել քեզ
 զոմանս յայնցանէ որ կացին երբեմն ուրեմն նոյնպիսիք։
 Աւ զի ուսանիցիս, զմտաւ ած զՊաւղոս։ Արչափ ոչ
 ծանուես կրեաց, քանի՞օն վիշտս եւ աղէտս չկալաւ յան-
 ձին։ Այլ ամենայնի ժողով ունէր բազում պնդու-
 թեամբ։ Ամին նմանող եւ նախանձաւոր լիցուք եւ մեք։
 Յայնժամ կարիցեմք հաճոյ լինել առաջի Աստուծոյ

եւ հասանել ի պայծառազոյն նաւահանգիստն հա
 դերձ բազմապատիկ վաճառօք: Ամբարձցուք այսուհ
 տեւ զմիտս մեր յերկինս եւ անդ լիցուք հանապա
 ցանկութեամբք մերովք, շուրջ պատեացէ զմեզ հո
 հոգեւորական եւ բոց աստուածեղէն հրոյն ապրեցուսց
 զմեզ: Ար զայս բոց ընդ իւր ունիցի՝ այնպիսին ոչին
 զանդիտիցէ յայնմ ամենայնէ որ ընդ առաջ կարից
 գիպել, թէպէտ դադանք ահագինք իցեն, թէպէտ մալ
 դիկ, թէպէտ հաղբք բազումք: Յորժամ հրով ոք վա
 ռեալ իցէ, ամենայն ինչ տեղի տայցէ եւ ի բաց լինիցի
 Ձիք ինչ որ զգէմ կարիցէ ունել զայսր բոցոյ, չիք ինչ
 որ կայցէ եւ ժոյժ ունիցի առաջի հրոյս այսորիկ, ո
 ծախէ զամենայն եւ մաշէ: Քղեցցուք զայս հուր եւ
 փառաւոր արասցուք զՏէր մեր Յիսուս Վրիստոս, ըն
 որում Հօր միանգամայն եւ Հոգւոյն սրբոյ փառք
 իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւի
 տեանս յաւիտենից. Ամէն:

2989